

в ожидании положительного оценивания со стороны других. Рассмотрены основные взгляды исследователей на идентичность; указано, что Идентичность рассматривается как один из важнейших психологических механизмов личности и др. Практическая значимость статьи заключается в возможности использования результатов теоретического исследования в преподавании лекционных курсов по психологии и как методологической основы эмпирических исследований разных аспектов идентичности.

Ключевые слова: *идентичность, личностная идентичность, личность, правоохранители, профессиональная идентичность, социальная идентификация.*

POSOKHOVA Y. S. THE PROBLEM OF THE IDENTITY AND DETERMINING PSYCHOLOGICAL BASES OF ITS STUDY

Theoretical approaches to determining the concept of «identity» are analyzed; an attempt to determine the identity of law enforcement officers is made.

In order to study methodological, conceptual and methodical approaches that led to different interpretations of the concept of identity in psychological science, the author has grounded the nature of identity caused by deep human need for recognition by others and self-realization and expecting positive assessment from others. The main views of researchers on identity are studied; it is stated that identity is regarded as one of the most important psychological mechanisms of a personality. According to modern theoretical research the identity means both conscious sense of individual uniqueness (originality) and unconscious desire for continuity of life experience, and solidarity with the ideals of the group. It is indicated that identity is a complex phenomenon, a complex mental reality, which includes different levels of consciousness, individual and collective, ontogenetic and sociogenetic grounds.

It is determined that professional identity is one of the types of social identity and, consequently, acts in modern conditions as the object of intensive study in domestic and foreign psychology. Regarding law enforcement activity it is shown that researchers associate the opportunity to address a number of professional law enforcement officers' problems that arise in the course of their activities, with the study of professional self-awareness and professional identity.

The practical significance of the article is in the possibility to use the results of theoretical research in teaching lectures in psychology and as a methodological basis of empirical studies of various aspects of identity.

Keywords: *identity, personal identity, personality, law enforcement officers, professional identity, social identification.*

УДК 159.9.075

А. А. ШИЛІНА,

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри соціології і психології
факультету права та масових комунікацій
Харківського національного університету внутрішніх справ;*

Н. В. ГРЕСА,

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри соціології і психології
факультету права та масових комунікацій
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ФАКТОРНА СТРУКТУРА ОПАНОВУЮЧОЇ ПОВЕДІНКИ ОСІБ З РІЗНИМ РІВНЕМ АДИКТИВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Розглянуто особливості опановуючої поведінки як механізму адаптації людини до соціальних умов, що змінюються. Низький адаптивний потенціал особистості припускає використання стратегій адиктивної поведінки, які ще більше посилюють дезадаптацію в суспільстві. Подано структуру опановуючої поведінки осіб з різним рівнем адиктивної ідентичності як регулятивну систему стабілізації особистості.

Ключові слова: *адиктивна ідентичність, адиктивна поведінка, копінг, опановуюча поведінка, студенти з різним рівнем адиктивної ідентичності.*

Shylina, A.A. and Gresa, N.V. (2015), "Factor structure of coping behavior of individuals with different levels of addictive identity" ["Faktorna struktura opanovuiuchoi povedinky osib z riznym rivnem adyktivnoi identychnosti"], *Pravo i Bezpeka*, No. 2, pp. 221–227.

Постановка проблеми. В умовах нестабільного розвитку нашої країни збільшується кількість людей, не здатних долати життєві труднощі. Особливо до цього схильні особи з недостатньою сформованістю особистісних якостей, що сприяють подоланню фрустраційних і стресових ситуацій. Подібні обставини часто є чинником ризику виникнення адиктивної поведінки. Це призводить до розвитку адикцій унаслідок неадаптованості особистості, яка пов'язана з нерозвиненістю здібностей правильно сприймати й оцінювати негативні обставини свого життя. У пошуках засобів захисту від перманентної фрустрації такі індивіди часто використовують стратегії адиктивної поведінки, яка може виявлятися, на думку Н. М. Мехтіханової, О. Ю. Єгорова, С. О. Ігумнова, в наркотичній залежності, алкоголізмі, курінні, пристрасті до азартних ігор і рясної їжі, гіперсексуальності, комп'ютерній та ігровій залежності, шопінгу тощо [1]. Це, як відомо, створює ілюзію подолання важких життєвих ситуацій, сприяє зняттю напруги і тривоги, підвищує настрій.

У зв'язку з цим виникає необхідність вивчення стилів захисної та опановуючої поведінки особистості у важких життєвих ситуаціях, при подоланні яких людина використовує або пасивні механізми, або активні механізми. Особливо актуальною є проблема вивчення стилів опановуючої поведінки осіб з адиктивною ідентичністю, які використовують в основному пасивні стратегії і механізми психологічного захисту, що ще більше посилює дезадаптацію та адикцію цих осіб.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Процеси подолання людиною важких життєвих подій у психологічній науці прийнято позначати як опановуюча, адаптивна поведінка або копінг-поведінка. Основна функція копіngu, на думку багатьох зарубіжних і вітчизняних учених, полягає в адаптації людини до вимог ситуації. Проблема співволодіння особистості з важкими життєвими ситуаціями виникла у психології в ХХ столітті. Феноменологія опановуючої поведінки і психологічного захисту широко виведені в зарубіжних теоріях особистості (З. Фрейд, А. Фрейд, К. Хорні, Е. Фромм та ін.), трансактного аналізу (Е. Берн), у гуманістичній психології (К. Роджерс, К. Коул), теорії соціального научіння (Дж. Роттер), вченні про загальний адаптаційний синдром (Г. Сельє), у когнітивно-феноменологічній теорії (Р. Лазарус, С. Фолкман) та інших. У вітчизняній та російській психології поняття «опановуюча поведінка» розглядали такі учені,

як Л. І. Анциферова, Р. М. Грановська, В. О. Бодров, С. К. Нартова-Бочавер, І. М. Нікольська, Н. Є. Водоп'янова та інші [2]. Найбільший досвід емпіричних досліджень опановуючої поведінки накопичено в медичній психології (В. А. Абабков, І. О. Горькова, Н. О. Русіна, Н. О. Сирота, В. М. Ялтонський), окремі роботи є у віковій психології (Л. І. Анциферова, Л. А. Головей, О. В. Лібін, І. М. Нікольська, Л. О. Рєгуш), психології праці та інженерної психології (В. О. Бодров, Л. Г. Дика, Л. О. Кітаєв-Смик, Ю. В. Постилякова) та в інших напрямках сучасної психології [3]. Все це формує фундамент для нових досліджень і теоретико-методологічного розуміння основ опановуючої поведінки, які спрямовані на пошук причин і виявлення механізмів оптимальних форм реагування та подолання важких життєвих ситуацій, що є важливою умовою збереження фізичного і психічного здоров'я людини.

Незважаючи на те, що аналіз загальних психологічних і психофізіологічних механізмів формування адиктивної поведінки вже неодноразово проводився, можна припускати, що в основі адиктивних розладів лежать загальні механізми, важливим наслідком яких є можливість легкого переходу від однієї форми адикції до іншої, від одного адиктивного об'єкта до іншого, причому нерідко цей перехід може сприйматися оточенням як «одужання». Таким чином, актуальність цієї проблеми, недостатнє її теоретичне та практичне вивчення й обумовили вибір теми нашого дослідження. У ньому під адиктивною ідентичністю ми розуміємо складний соціально-психологічний феномен, що формується у процесі соціалізації особистості на основі унікального індивідуального досвіду й особистісних особливостей, які супроводжуються відходом від реальності за допомогою хімічного і нехімічного адиктивного агента і стійкою, сильною емоційною фіксацією на дію, яка змінила дискомфортний психічний стан [4].

Виклад основного матеріалу. В дослідженні взяли участь студенти 2–4 курсів Харківського національного університету внутрішніх справ та Харківського національного технічного університету (ХПТ). Загальна кількість досліджуваних склала 128 осіб як юнаків, так і дівчат віком від 18 до 23 років. Усі досліджувані були нами розділені на три групи за допомогою методики «Діагностика адиктивної ідентичності».

Досліджувані студенти, котрі набрали за методикою «Діагностика адиктивної ідентичності» від 371 до 555 балів, були нами віднесені до групи з високим рівнем адиктивної

ідентичності – це перша група випробовуваних у нашому дослідженні, кількість яких склала 38 студентів.

Другу групу досліджуваних, із середнім рівнем адиктивної ідентичності, склали ті студенти, котрі набрали за методикою від 181 до 370 балів, їх кількість склала 55 студентів, це найбільша група випробовуваних.

Ті досліджувані студенти, які набрали за цією методикою від 1 до 180 балів, були нами віднесені до групи з низьким рівнем адиктивної ідентичності. У нашому дослідженні це третя група випробовуваних, їх кількість склала 35 чоловік.

У межах психодіагностичного методу обрано такі методики: «Діагностика адиктивної ідентичності» (Короленко, Дмитрієва, Левіна, Перевозкіна, Перевозкін, Самойлик); «Діагностика стратегій імпульсивної поведінки в конфліктних ситуаціях» (Фетіскін, Козлов, Ма-

нуйлов); опитувальник «Індекс життєвого стилю» (ІЖС); Методика Р. Лазаруса; Мельбурнський опитувальник ухвалення рішень.

Для підвищення надійності та вірогідності результатів дослідження було використано такі методи математичної обробки, як t-критерій Стьюдента та факторний аналіз з подальшою ротацією, який здійснювався за допомогою комп'ютерної програми SPSS 17.0 for Windows.

У нашій статті показано результати дослідження психологічних особливостей опановуючої поведінки студентів з різним рівнем адиктивної ідентичності за допомогою факторного аналізу. Це дозволило виділити значущі фактори, які відображають особливості опановуючої поведінки досліджуваних студентів з різним рівнем адиктивної ідентичності.

У табл. 1 показано особистісну факторну структуру досліджуваних студентів з високим рівнем адиктивної ідентичності.

Таблиця 1

Факторна структура особливостей опановуючої поведінки студентів з високим рівнем адиктивної ідентичності

Особливості опановуючої поведінки	Фактори			
	1	2	3	4
Відсторонення	0,903	–	–	–
Відхід	0,912	–	–	–
Регресія	–	0,886	–	–
Витіснення	–	0,852	–	–
Конфронтація	–	–	0,968	–
Прокрастинація	–	–	–	0,959

Перший чинник має інформативність 27,51 % і складається з відсторонення (0,903) та відходу (0,912). Цей чинник можна назвати «паліативна поведінка», тобто така поведінка, що дозволяє внутрішньо психологічно пристосуватися до конфлікту в цілях обмеження його нервових, емоційних та інших наслідків.

Цей фактор відображає специфічні стратегії імпульсивної поведінки в конфліктних ситуаціях осіб з високим рівнем адиктивної поведінки. Тобто у скрутних ситуаціях їм притаманно діяти так, неначе нічого не трапилось, або переходити до наступного етапу свого життя. Вони не схильні давати іншим людям інформацію щодо справи, можуть віддалятися від оточуючих і відходити від справи.

Другий фактор (інформативність якого складає 25,53 %) містить в собі такі захисні механізми, як регресія (0,886) та витіснення (0,852). Це відбиває схильність досліджуваних студентів з високим рівнем адиктивної ідентичності змінювати рішення суб'єктивно більш складних задач на більш прості та дос-

тупні у фруструючих ситуаціях, схильність до витіснення неприємних для себе імпульсів, унаслідок чого бажання, думки та почуття, які викликають тривогу, стають несвідомими. Найчастіше витісняються ті властивості, особистісні якості та вчинки, які не роблять особистість привабливою для себе та для інших. Другий фактор можна назвати «непродуктивні захисні механізми».

До третього фактора (його інформативність 16,95 %) входить конфронтація (0,968), що свідчить про схильність студентів цієї групи використовувати агресивні зусилля для зміни навколишньої ситуації та схильність до ворожості у спілкуванні і ризику у своїй діяльності.

Четвертий фактор складається з прокрастинації (0,959), інформативність і вага якого склала 16,86 %, тобто найменша серед усіх факторів у першій групі. Він характеризує поведінку та активність людини, яка спрямована на постійне відкладання прийняття рішення. Прокрастинація виявляється в тому, що людина, усвідомлюючи необхідність виконання цілком

конкретних важливих справ (наприклад своїх посадових обов'язків), ігнорує цю необхідність і відволікає свою увагу на побутові дрібниці або розваги. Прокрастинація може виступати механізмом боротьби з тривогою, яка пов'язана з починанням або завершенням якихось справ, прийняттям рішень.

У табл. 2 подана факторна матриця опановуючої поведінки студентів із середнім рівнем адиктивної ідентичності.

У табл. 2 подана факторна матриця опановуючої поведінки студентів із середнім рівнем адиктивної ідентичності.

Таблиця 2

**Факторна структура опановуючої поведінки студентів
із середнім рівнем адиктивної ідентичності**

Особливості опановуючої поведінки	Фактори			
	1	2	3	4
Розрядка	0,852	–	–	–
Позитивне мислення	0,807	–	–	–
Заперечення	0,823	–	–	–
Обережність	0,795	–	–	–
Витіснення	–	0,835	–	–
Інтелектуалізація	–	0,831	–	–
Прийняття відповідальності	–	–	0,975	–
Пильність	–	–	–	0,982

У процесі факторного аналізу особливостей опановуючої поведінки студентів із середнім рівнем адиктивної ідентичності було виділено 4 фактори, при цьому на них прийшлося 78,12 % дисперсії результатів. Ці відсотки розподілилися таким чином: на перший фактор прийшлося 33,9 %, на другий фактор – 17,94 %, на третій – 13,37 % та 12,9 % – на четвертий фактор. Як бачимо з таблиці 2, перший фактор склали стратегії імунітивної поведінки в конфлікті: розрядка (0,852), позитивне мислення (0,807), заперечення (0,823) та обережність (0,795).

Це свідчить про те, що групі досліджуваних студентів із середнім рівнем адиктивної ідентичності властиво відновлювати свою психічну рівновагу шляхом перенесення негативних емоцій на предмети, які можна зламати, розбити або зіпсувати. Якщо матеріальний збиток при цьому невеликий, то подібний спосіб «впоратися з почуттями» іноді може бути доцільним. Також розрядка може виражатися в заняттях інтенсивними фізичними навантаженнями, в яких знаходить вихід енергія, пов'язана з негативними емоціями. У конфліктних ситуаціях випробовувані студенти цієї групи також намагаються знайти щось добре, зосереджуються на хорошому, переконають себе, що все буде добре. Іноді в складних ситуаціях вони відмовляються вірити, що все погано, не схильні змінювати точку зору, відмовляються вважати це проблемою. Стратегія «обережність» виявляється у спробах студентів цієї групи не бути необачними і в пристосуванні до цієї ситуації, або вони мо-

жуть просто переглядати поспішно прийняті рішення.

Другий фактор складається з таких механізмів психологічного захисту, як витіснення (0,835) та інтелектуалізація (0,831). Його можна визначити, як «захисні механізми». Діяльність цього фактора може виявлятися у спробах знижувати цінність досвіду, який для студентів із середнім рівнем адиктивної ідентичності є недосяжним або у гіпертрофованій компенсації витіснених бажань та почуттів. Структура цього фактора демонструє наявність захисних механізмів, які використовуються досліджуваними студентами при подоланні складних ситуацій, – один з цих механізмів конструктивний, а другий – деструктивний.

До третього чинника входить тільки прийняття відповідальності (0,975), і це свідчить про визнання своєї ролі в проблемі з супутньою темою спроб її вирішення. Досліджуваним студентам із середнім рівнем адиктивної ідентичності властиво критикувати і докоряти собі. У складних ситуаціях вибачаються або прагнуть усім залагодити. У разі проблеми беруть на себе відповідальність за неї і обіцяють, що наступного разу все буде по-іншому.

Останній фактор складається з показника пильності (0,982). З цього виходить, що досліджувані другої групи з середнім рівнем адиктивної ідентичності схильні до активного спокою, готові до прийняття умов невизначеності і гнучких стратегій ухвалення рішень, що базується на позитивному прийнятті мінливості і невизначеності, що вимагає суб'єктивного вкладу в ухвалення рішення.

У табл. 3 подана факторна структура опановуючої поведінки досліджуваних студентів з

низьким рівнем адиктивної ідентичності.

Таблиця 3

**Факторна структура опановуючої поведінки студентів
з низьким рівнем адиктивної ідентичності**

Особливості опановуючої поведінки	Фактори			
	1	2	3	4
Розрядка	0,845	–	–	–
Фаталізм	0,914	–	–	–
Стимування	0,831	–	–	–
Гумор	0,793			
Уникнення	–	0,838	–	–
Втеча-уникнення	–	0,870	–	–
Інтелектуалізація	–	–	–	0,966
Прокрастинація	–	–	0,953	–

Інформативність першого фактора факторної структури опановуючої поведінки студентів з низьким рівнем адиктивної ідентичності становить 37,63 %. Цей фактор відображає копію-стратегії в конфліктних ситуаціях. Він включає в себе розрядку (0,845), фаталізм (0,914), стимування (0,793) та гумор (0,831).

Це свідчить про те, що групі досліджуваних студентів з низьким рівнем адиктивної ідентичності властиво відновлювати свою психічну рівновагу шляхом перенесення негативних емоцій на предмети, які можна зламати, розбити або зіпсувати. Якщо матеріальний збиток при цьому невеликий, то подібний спосіб «впоратися з почуттями» іноді може бути доцільним. Також розрядка може виражатися в заняттях інтенсивними фізичними навантаженнями, в яких знаходить вихід енергія, пов'язана з негативними емоціями. У конфліктних ситуаціях випробовувані студенти цієї групи також мають уявлення про невідворотну зумовленість подій у світі. В більшості випадків вони відчують, що повинні просто почекати та прийняти усе як неминуче. Студентам з низьким рівнем адиктивної ідентичності властиво свідомо або напівсвідомо уникати неприємних думок, справ або проблем, вони намагаються забути у складних конфліктних ситуаціях, не дозволяють собі зіткнутися з проблемою впритул. А також можуть намагатися виганяти ситуацію з думок, уникати пошуку причин цієї проблеми. А іноді можуть жартувати з приводу складної ситуації чи ставитися до неї несерйозно.

Другий чинник (інформативність 21,24 %), який включає в себе такі складові, як уникнення (0,838) та втеча-уникнення (0,870), можна позначити як «уникнення складнощів». Даний

чинник відображає прагнення та поведінкові зусилля, що спрямовані на втечу або уникнення проблеми. Наприклад, ці студенти можуть сподіватися на диво, намагатися поліпшити своє самопочуття їжею, випивкою, курінням або ліками. Ці досліджувані студенти можуть прагнути уникати спілкування з іншими людьми, відмовляються вірити в те, що щось важке сталося насправді, або фантазують про те, як би усе могло статися.

Третій фактор має інформативність 15,43 % і включає в себе таку ознаку, як «прокрастинація» (0,953). Він характеризує поведінку та активність людини, яка спрямована на постійне відкладання прийняття рішення. Прокрастинація виявляється в тому, що людина, усвідомлюючи необхідність виконання цілком конкретних важливих справ (наприклад своїх посадових обов'язків), ігнорує цю необхідність і відволікає свою увагу на побутові дрібниці або розваги.

Основу четвертого фактора складає інтелектуалізація (0,953): його інформативність – 15,4 %. Дія цього психологічного механізму виявляється в основаному на фактах надмірно «розумовому» способі подолання конфліктної або фруструючої ситуації без переживань. Іншими словами, особа присікає переживання, викликані неприємною або суб'єктивно неприйнятною ситуацією, за допомогою логічних установок і маніпуляцій навіть за наявності переконливих доказів на користь протилежного. При цьому способі захисту нерідко спостерігаються очевидні спроби знизити цінність недоступного для особистості досвіду. Так, опинившись в ситуації конфлікту, людина захищає себе від її негативної дії шляхом зниження значущості для себе й інших причин, що викликали цей конфлікт, або психотравмуючої ситуації.

Висновки. Факторний аналіз дозволив виділити ті особливості опановуючої поведінки, що найбільш притаманні для студентів з різним рівнем адиктивної ідентичності. Так, факторний аналіз показав, що для студентів із високим рівнем адиктивної ідентичності властиво використовувати певні копінги: відсторонення, відхід, регресію, витіснення, конфронтацію та прокрастинацію. Це свідчить про те, що цій групі студентів у скрутних ситуаціях властиво діяти так, неначе нічого не трапилося, або переходити до наступного етапу свого життя. Вони схильні змінювати рішення суб'єктивно більш складних задач на більш прості та доступні у фруструючих ситуаціях, витісняють неприємні для себе імпульси, внаслідок чого бажання, думки та почуття, які викликають тривогу, стають несвідомими. Також вони схильні використовувати агресивні зусилля для зміни навколишньої ситуації та схильні до ворожості у спілкуванні й ризику у своїй діяльності. При ухваленні рішення студенти з високим рівнем адиктивної ідентичності постійно відкладають прийняття рішення. Прокрастинація виявляється в тому, що людина, усвідомлюючи необхідність виконання цілком конкретних важливих справ (наприклад своїх посадових обов'язків), ігнорує цю необхідність і відволікає свою увагу на побутові дрібниці або розваги.

Факторна структура опановуючої поведінки досліджуваних студентів із середнім рівнем адиктивної ідентичності представлена такими копінгами, як розрядка, позитивне мислення, заперечення, обережність, витіснення, інтелектуалізація, прийняття відповідальності, пильність. Тобто цим студентам властиво відновлювати свою психічну рівновагу шляхом перенесення негативних емоцій на предмети, які можна зламати, розбити або зіпсувати. Також розрядка може виражатися в заняттях інтенсивними фізичними навантаженнями, в яких знаходить вихід енергія, пов'язана з негативними емоціями. Іноді в складних ситуаціях студенти відмовляються вірити, що все погано, не схильні змінювати точку зору, відмовляються вважати це проблемою. Діяльність цього фактора може виявлятися у спробах знижувати цінність досвіду, який для студентів із середнім рівнем адиктивної ідентичності є недосяж-

ним, або у гіпертрофованій компенсації витіснених бажань та почуттів. Захисні механізми, які використовуються досліджуваними студентами при подоланні складних ситуацій, є як конструктивними, так і деструктивними.

Факторний аналіз дозволив виділити особливості опановуючої поведінки студентів з низьким рівнем адиктивної ідентичності: розрядка, фаталізм, стримування, гумор, уникнення, прокрастинація, інтелектуалізація та втеча-уникнення. Цим досліджуваним властиво відновлювати свою психічну рівновагу шляхом перенесення негативних емоцій на предмети, які можна зламати, розбити або зіпсувати. Також у конфліктних ситуаціях випробовувані студенти цієї групи мають уявлення про невідворотну зумовленість подій у світі. В більшості випадків вони відчують, що повинні просто почекати та прийняти усе як неминуче. Студентам з низьким рівнем адиктивної ідентичності властиво свідомо або напівсвідомо уникати неприємних думок, справ або проблем, вони намагаються забути в складних конфліктних ситуаціях, не дозволяють собі зіткнутися з проблемою впритул. А також можуть намагатися виганяти ситуацію з думок, уникати пошуку причин цієї проблеми. А іноді можуть жартувати з приводу складної ситуації чи ставитися до неї несерйозно. Ці досліджувані студенти можуть прагнути уникати спілкування з іншими людьми, відмовляються вірити в те, що щось важке сталося насправді, або фантазують про те, як би усе могло статися. Прокрастинація виявляється в тому, що людина, усвідомлюючи необхідність виконання цілком конкретних важливих справ (наприклад своїх посадових обов'язків), ігнорує цю необхідність і відволікає свою увагу на побутові дрібниці або розваги. Дія інтелектуалізації виявляється в основаному на фактах надмірно «розумовому» способі подолання конфліктної або фруструючої ситуації без переживань. Іншими словами, особа присікає переживання, викликані неприємною або суб'єктивно неприйнятною ситуацією, за допомогою логічних установок і маніпуляцій навіть за наявності переконливих доказів на користь протилежного. При цьому способом захисту нерідко спостерігаються очевидні спроби знизити цінність недоступного для особистості досвіду.

Список використаних джерел

1. Мехтиханова Н. Н. Психология зависимого поведения : учеб. пособие / Н. Н. Мехтиханова. – М. : Флинта ; МПСИ, 2008. – 160 с. – (Б-ка психолога).
2. Водопьянова Н. Е. Психодиагностика стресса / Н. Е. Водопьянова. – СПб. : Питер, 2009. – 336 с. : ил. – (Серия «Практикум»).
3. Левченко В. О. Психологические стратегии совладающего поведения как детерминанта личностной успешности подростков : дис. ... канд. психол. наук :19.00.07 / Левченко Вероника Олеговна. – Ставрополь, 2010. – 238 с.

4. Короленко Ц. П. Идентичность. Развитие. Перенасыщенность. Бегство / Ц. П. Короленко, Н. В. Дмитриева, Е. Н. Загоруйко. – Новосибирск : Изд-во НГПУ, 2007. – 472 с.

Надійшла до редколегії 10.06.2015

ШИЛИНА А. А., ГРЕСА Н. В. ФАКТОРНАЯ СТРУКТУРА СОВЛАДАЮЩЕГО ПОВЕДЕНИЯ ЛИЦ С РАЗНЫМ УРОВНЕМ АДДИКТИВНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ

Рассмотрены особенности совладающего поведения как механизма адаптации человека к изменяющимся социальным условиям. Низкий адаптивный потенциал личности допускает использование стратегий аддиктивного поведения, которые еще больше усиливают дезадаптацию в обществе. Представлена структура совладающего поведения лиц с разным уровнем аддиктивной идентичности как регулятивная система стабилизации личности.

Ключевые слова: аддиктивная идентичность, аддиктивное поведение, копинг, совладающее поведение, студенты с разным уровнем аддиктивной идентичности.

SHYLINA A. A., GRESA N. V. FACTOR STRUCTURE OF COPING BEHAVIOR OF INDIVIDUALS WITH DIFFERENT LEVELS OF ADDICTIVE IDENTITY

The article deals with the peculiarities of coping behavior as a mechanism of adaptation to changing social conditions. Low adaptive potential of the individual permits the use of addictive behavior strategies, which further reinforce the exclusion in society. The article presents the structure of coping behavior of individuals with different levels of addictive identity, as the regulatory system of stabilization of the individual. Under addictive identity we mean a complex socio-psychological phenomenon, emerging in the process of socialization based on the unique individual experience and personal characteristics, accompanied by withdrawal from reality with the help of chemical and non-chemical addictive agent, and stand, a strong emotional attachment to the exposure, changed the uncomfortable mental state.

Factor analysis showed that students with high levels of addictive identity inherent in the use of the following coping: suspension, withdrawal, repression, confrontation, and procrastination. Factor structure of coping behavior of the studied students with a medium level of addictive identity is represented by the following coping: discharge, positive thinking, denial, prudence, displacement, intellectualization, acceptance of responsibility, vigilance. In turn, students with low levels of addictive identity characterized by the following features of coping behavior: discharge, fatalism, deterrence, humor, avoidance, procrastination, intellectualization and escape-avoidance.

Keywords: addictive identity, addictive behavior, coping, coping behavior, students with different levels of addictive identity.

УДК 159.923.2+613.83

Н. Г. ШТЕЙН,

здобувач кафедри соціології та психології
факультету права та масових комунікацій
Харківського національного університету внутрішніх справ;

О. В. ЗЕМЛЯНСЬКА,

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри соціології та психології
факультету права та масових комунікацій
Харківського національного університету внутрішніх справ

**ПСИХОЛОГО-ПРАВОВІ ЧИННИКИ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ
НАРКОЗАЛЕЖНОЇ ОСОБИСТОСТІ**

Висвітлено проблему детермінації процесу ресоціалізації наркозалежної особистості, представлено різні погляди науковців на цю проблематику. Розкрито програму дослідження ресоціалізації наркозалежних. Показано, що ресоціалізація особистості детермінується певною системою об'єктивних (соціальних) і суб'єктивних (психологічних) чинників, що здійснюють процеси сприйняття і засвоєння соціальної інформації та регуляції поведінки людини. Емпірично уточнено психолого-правові чинники, що сприяють або перешкоджають ресоціалізації наркозалежних.

Ключові слова: наркоманія, залежна поведінка, ресоціалізація наркозалежних, об'єктивні та суб'єктивні чинники ресоціалізації, духовно-орієнтований підхід.